

nösen jól sikerültek: tömörök, érzelmeséget, humort szerencsésen összefoglalók («Katánknak búja itt örök — S kedvenc dala: Mi füstölög...?»).

Egyetlen céljául azt tűzte ki, hogy rokonszenvet ébresszen «szegény Katátja» iránt. Nem is olyan csekély cél, mint szerénységében hinni látszik. Úgy tesz, mintha nem is akart volna költeményt írni, csak Katinkát ismertetni, szeretettni. Ezt elérte; tehát — hogy utolsó szerénykedő soraira adjunk visszhangot — igenis, épen azért, «költők közt van helye». —i —gy.

Mécs László: Vigasztalás. Versek. Ludwig Voggenreiter Verlag, Berlin. Magyar Osztály. 1927. 8° 132 l. — Két, hamar szerteröpült verskötet után — a második három kiadást ért meg két év alatt — Mécs László ismét itt van «nótakészen» egy új, gazdag kötettel, a *Vigasztalóval*.

Vallomással tartozik a világnak — írja — mert sokat beszél róla a világ. Valóban sokat beszél róla, ezek rajongják körül, lángot gyújt a szívekben. Ő maga nem különíthető el verseitől, kettőjüket együtt öleli körül a magyar lélek, amely eped *Vigasztaló* után. «Új éhségű tömegek rajzanak», amelyek szeretnék «rózsás rádió» hallgatni «az öröm üdvözetét».

S vajjon a «szabadalmú, szabadszájú, pártütő, garázda ifjúságú» költő, aki, aranymosónak állott élete folyóába, milyen vigasztalót nyújt?

A «felelőtlen ringánsnak könnyű csónakon, habon» vége, «nem küldi már láza hegyekkel labdázní», «villámok magja sincsen benne», inkább «száműzött», «megszűrve szívja a világot», «fájdalmak ijján ellőtt nyíl», «sirás, vigasz, próféta és kamasz» — «tetőtől-talpig ember», — «igaz».

És épen igazsága vigasztaló, őszintese üdítő, embersége igézetes.

Mécs László valamikép botránykő a mi korunkban, ezen «a lapályos rónán». A pap és költő vagy a költő és pap problémáját különös élességgel veti fel az ő költői pályája és természetete. Ha maga nem mondaná, akkor is világos lenne, hogy a pap eszmei szent megkötöttségét s a modern költő sarjadjását: «az új korokba indulások énekét!» nehéz összeegyeztetni. Életét «órák és vekkerek, rubrikák, törvények szabályozzák», komoly meg ádáz indulat is figyelme lépteit — de ő, mégis botorkálva, félszeg lábbal megy jövőnek, holdfénynek' . . .

Egyelőre csakugyan eléggé a hideg holdfénynek. A *Vigasztaló* verseiben erősebben szólnak a vigasztalan sötétben látás, mint a vigasz hangjai. Ez Mécs László — s minden költő — negatív prófétái eleme. «Komoran, megszállottként menetel» s csak kérdés előtte is: «Hová mégy?» S ez mindjárt a kötet élén. Meghökkenítő ellentéte a kötet címének, de erős kezdő akkordja a megzendülő, küszködő, kavargó, tisztuló éneknek.

«Vigasztalan ez a buborékvilág — pedig jaj, — a benne folyó, «játék örökre megy, «de sohasz lesz kész» . . . Építése «Makacs örülteknek való időtöltés!» «Örök csillagullás van.» «Szörnyek barlangja lett a nagyvilág.»

«A kényszerűség és a szenvedés, a soha — változtatni — nem — tudás, reménytelen kicsinyes környezet ezer arcúvá tette a Rabot.»

«Most már nem rémít semmi és senki» — írja. Az «örök fehér magvető, Jézus, nyomában is «korok konkolyhintői loholnak sötét falkában». A legszomorúbb, hogy «az Isten elejt» . . . és «az Isten nem keres!» «Minden magzás megakadt» . . .

Mindebben épen semmi *vigasztaló* sincs, de mindez Mécsnél költői erővel kifejezett egyéni igazság — s talán ez a subjectív, lírai vigasztaló benne — s ott lüktet mögötte az élmény és vívódó gondolat közvetlensége. Nem a papi hivatású ember hibáját vadasszuk olvasásuk közben, hanem a költőember lírai őszintesége, ami szívünkbe hat. Igaz, hogy maga Mécs László sem tételzi fel mindenkiről magával szemben ezt a nehezen termő kíméletet s ez a belső nyugtalansága állandóvá teszi lírai arculatának kettősségét, növeli érzékenységét, dacát s nekiszilajuló pajzanságát. «A prófétaság szomorúsága» című versében nemcsak a már Jeremiás prófétától élesen megfogalmazott probléma újul fel, hanem Mécs közvetlen egyéni sorsának nem prófétaságból eredő fájdalma és vergődése is feljajdul.

Ezzel az őszinte emberi vergődéssel szemben kevés és gyenge Mécs Lászlóban a tisztult, megcsendesedett és szilárdult, bizó, hívő lélek hangja. Lehet, hogy fél a versben papolás esztétikai szörnyűségétől, lehet — s erre sok nyom mutat költeményeiben — hogy nincs elég erős és tisztult élménye a feiszárnyaló vigasztalásra. De tévedés lenne nyomban elítélnünk, mert igenis felcsillannak benne a «villámok mag-

vai). Egy gyötrelmes és zilálk kor kaoszából Isten felé bátran — igaz, hogy szabadon is — küszködő lélek hangjai gyakran hallatszanak verseiben. Hogy látjuk benne a kiforrás állomásait, az teszi épen élő, lírai erejűvé. Hogy ő most szellemi vezéralak vergődő magyarságunk egyrésze előtt, az növeli ugyan felelősségét, de ha hangot ad a szívek gyötrelmeinek, a lelkek sötét kétségeinek és a szépség zsilipjein át-zuhogtatja a fájdalom vízáradásait, azzal végezhet a jövő kialakulása számára is különb munkát, mint a száraz és zörgő, gyakorta kendőzött arcú moralizálás. S ő ezt a munkát végzi is. Mert hiában közhiedelem róla, hogy «legényesen» él, érez és gondolkodik, a *Vigasztalót* mély és megragadó szomorúság és fájdalom lengi át s ebből közel az út fölfelé, Istenhez. A keresztényiség nagy kérdései benne a személyes vívódás élő tényezőivé rügyeztek s hatalmas kiforrás lehetőségét remélhetjük nála.

Tanultabb, tudatosabb fő is annál, hogy sem ne tudná, merre jár. De nem mondhatja a rögös útra, hogy egyesek, kellemetes. Ennél több a becsületes igazságérzete. Ábrándozásaiban, világot, hazát, családot, emberszíveket át-élő szeretetében akadnak édes zengésű, tiszta sorok és versszakok:

«Az asztalfőn Jézus üljön,
Anyja is ott édesüljön . . .
Változtassa át vizünket
testvér-tűzű bíbor borrá,
kalácssá a kenyérünket
és bennünket szép csokorrá,
még komázunk, lakomázunk» . . .

(*Nékem van még rozmaringom.*)

A küszködő világszemlélet borúját jórészt nemzeti sorsunk veti költészetére. Megragadó, mélyrianású hangok csattannak fel lantján a magyar sors, a magyar élet felett. Gazdag symbolikával — mert ma már gyerekcipő az átlátszó allegória — sokszor eget, földkerekséget jár, idegen országok, szentek, nevek körül repdes, de mi tudjuk, hogy mi az, ami ilyenkor fáj. Nagyon tágra nyitja szívét, hogy a minden ember közé az övéi is békén beférjenek. Itt élményi ereje nagy, belső ösztönzése erős, képelete szárnyaló, képei sokszor hatalmasok, hangja ritkán megroggyanó.

Szerelmi költészete gyakran sodorja a «paráznaság iszapját» — hogy az ő találó kifejezésével éljünk. Odáig ra-

gadja, hogy ez a nagy költői eréjű s szépségeiben gazdag lélek filiszteri közönségességgel veti fel a kérdést a berlini éjben a kóbor szerelem szemlélése közben: «ki az ostobább?» — nem az-e, aki az ilyesmit nem keresi. «Mágneses húsálmok» kísértik. Sőt diákosan «a folyosón a pipacos kabát, a kabátban a táncos nevetés» is felberzenkedik benne. Van azonban megrázó erejű mondanivalója is:

... Az éjtszakában átment Névtelenke
s a Férfi sirt a szűz falak megett . . .»

(*József.*)

Családja — és a család általában — gyakran ihleti versre. Legmagasabbra itt «Az anya» című költeménye emelkedik:

«Megérzi a gyermekszív sorscsapásait:
vak éjtszakában végzettel csatázik
s ima-nyilakkal fátumokat másít» . . .

«Csodák-csodája: mérföldesre nyúl
két karja: és tenyere paizsul
minden gyerekre puhán ráborul» . . .

Merész, de néha nem szerencsés, buja kifejezései kirínak ezekből a versekből, letörlik a tisztaság és báj hamvát s el-ejtik a költői erőt és hatást. A gyermekről nagy, igaz szeretettel dalol s a leánysors különös részvétellel tölti el, de a verizmus sivár vakmerősége itt is el-elkapja.

A társadalom feszítő, örlő kérdései is ott forrongnak verseiben, több gondolattal, mint lírai ihlettel.

De elég is már, amit verstémáiról mutatóba mondtunk. A lírai költészet témakincse úgy is nehezen regisztrálható, mert legelőbb kapcsolatban egy-egy versben egész témakomplexek lüktetnek, amelyeket nem lehet elkülöníteni ércszakos, rideg rendszerető kézzel. Mécs László témái is ilyen gazdag szövetűek.

Költői hangszerelése mesteri és tudatos. A klasszikus metrumoktól a szabad versig legtöbbször áradva hőmpölyögnek s ritkábban játékos szökellésűek sorai. Ritmusa mindig ép, soklejtésű, változatos és zenei finomságú. Él a versékitésnek minden hagyományos eszközzel s teljesen otthonos a legújabbak alkalmazásában is. Nyelve erős, színes, kifejező s alig akad benne prózaiság, inkább itt-ott erőltettség s némi modernszabású dagály.

Mécs László nagyon jelentékeny és sokatigéző költője és tanuja korunknak. Most még küzd a habokkal, de bátor és erős úszó. A dicsőség partjairól már gazdagon vetődik rá a fény, de hisszük, hogy a reflex nem vakítja el, hanem a Nap tisztá ragyogásáig vágjuk.

Szönyi Sándor.

Sándor Lipót főherceg nádor iratai. 1790—1795. A bevezető tanulmányt és a magyarázatokat írta Mályusz Elemér. Budapest, 1926. Kiadja a Magy. Tört. Társ. — A főhercegi korona gyakran megjelenik mostanában történelmi művek címlapjain: József főherceg könyvében, József nádornak Domanovszky Sándor kiadásában megjelenő iratainak s most egy nagyértékű kiadványon: Sándor Lipót nádor iratai. Az izgalmas gazdag 1790—91-i országgyűlés idején egy elfogulatlan fiatal ember kerül a nádori székbe, kinek közbenjárása sokszor elveszi a király és a nemzet közt felmerülő ellentétek életét. Ez a fiatal ember Sándor Lipót főherceg. Tudjuk, hogy ellenezte, de látjuk, hogy alig bírta volna megakadályozni a reakció kitérését 1792-ben, mikor atyja, Lipót császár és király erre el volt szánva, akkor csak Lipót halála halasztotta el a jó magyar hazafiak eltávolítását a vezető hivatalokból. Öt év múlva ugyanez a fiatal ember, megrettenve a Martinovics-összeesküvéstől, megindítójává lesz a reakciónak. Ezt a nemzetünk történetére rendkívül káros lelki átalakulást indokolja Mályusz Elemér bevezetése. 1790-ben a magyar vármegyék „haszontalan” levelezésekben megállapítnak egy meglehetősen zavaros tervzetet az egész ország alkotmányának átdolgozására. Munkájukból látszik, hogy a magyar nemesség gondolkozása Werbőczy óta változóan nem ment át: királlyal, főnemességgel, jobbágyokkal szemben a köznemesség uralmát akarja megvalósítani. A hazafias irányú mozgalom magával ragadja a főnemességet, tisztikart, de a magyar nemzet szerencséjére célját nem érte el, sikere Lengyelország sorsára juttatta volna hazánkat. A magyar ügyekben két irány küzd egymással az udvarban; egyik a mérsékelt magyar irány, melyet Zichy és Ürményi képvisel, másik a legélesebb abszolutizmus és magyarellenesség iránya, ennek magyar képviselője Izdenczy. Úgy látszik, Izdenczy nem a maga fejtől tette mindig magyarelles javaslatait: ő hallotta

magánbeszélgetésben azokat a kifakadásokat, melyek jegyzőkönyvbe nem kerültek s ezek szellemében fogalmazott. Az erdélyi kancellária elválasztásának ügyénél meg is említi, hogy öfésége szóbelileg úgy méltóztatott nyilatkozni, hogy a magyar kancelláriától az erdélyit el kell választani. Egy másik esetben Lipót cáfolja ugyan hogy ő olyan nyilatkozatot tett volna, amilyent Izdenczy fog reá, t. i. hogy vissza akarja vonni az engedményeket, melyek 1790—91-i törvénykönyvünk sarkalatos cikkeivé váltak, de úgy látszik Izdenczy igazat mondott. Izdenczy intrikáival szemben a főherceg nádor nem egyszer a tapasztalt, öreg osztrák államférfiak támogatásával érte cél: Kaunitz belátása előbb is jó szövetségese volt a magyarságnak egyes esetekben. A főherceg elfogatatlansága a magyarokkal szemben annál nevezetesebb és magyar szempontból annál szükségesebb volt, mert maga a király, Lipót, a legnagyobb bizalmatlansággal néz a magyarokra. Az eddigi nézettel ellentétben bebizonyítják az iratok, hogy Lipót volt a reakció embere, aki terveit az Olaszországban eltanult ravaszkodással tudta leplezni. Közvetlenül halála előtt gyökeres személyi változásokat akart keresztülvinni, ezek fiának, Ferencnek trónra léptekor elmaradtak. Ferencben nem volt önállóság, ezt drasztikusan bizonyítja, hogy az államtanács ügyirataira soha önálló nézetet nem írt, szavazatát mindig előre megfogalmazta akkori kegyence: Schloissnigg, Colloredo, később egy alacsonyrangú tisztviselő, Vogel. Még az „ebenfalls” szót is előre leírják neki, ő rámásolja az ügydarabra, tanácsosai pedig nem tudják elképzelni, hogy kinek befolyása érvényesül nála. Ferencre nagy hatást gyakorol öccse, Sándor Lipót és így Ferenc uralma magyar szempontból a legkedvezőbb kilátások közt kezdődik. Az országgyűlés eléri azt, amit Lipót 1790—91-ben nem engedélyezett, megszűnt az illyr kancellária, a király a titkos és nyílt följelentőket odautasítja, ahova valók: a rendőrséghez. Az 1790—91-i országgyűlés reformbizottságainak munkálatai legjobban utra vezették volna a nemzetet a nádor megértő támogatásával. Széchenyi terveinek csiráit látjuk ezekben 30 évvel Széchenyi föllépése előtt, jeles szakférfiak dolgoztak rajta, az egész ország meleg érdeklődése mellett. Ilyen munka közben villámcsapásként